

Národný projekt:
„Rozvoj stredného odborného vzdelávania“

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy

Opatrenie 1.1: Premena tradičnej školy na modernú

Kód ITMS projektu: 26110130548,

Cieľ: Konvergencia

Vzdelávanie na stredných odborných školách v Slovenskej republike v medzinárodnom kontexte

Výsledky medzinárodných zisťovaní

Spracoval riešiteľ pod vedením:

PhDr. Mária Hrabinská, PhD.
vedúca aktivity 1.1.4

Riešiteľ:

Mgr. Veronika Zelmanová

Recenzenti:

Mgr. Katarína Čavojská, PhD.
PhDr. Libor Lubelec CSc.

Bratislava, 2015

ABSTRAKT

Táto správa zhrňuje dôležité zistenia o súčasnom stave slovenského školstva v kontexte Európskej únie s dôrazom na odborné vzdelávanie a prípravu. Cieľom je zmapovať silné a slabé stránky slovenského systému odborného vzdelávania a prípravy na základe medzinárodných zisťovaní. Išlo o tieto zisťovania: OECD PISA 2009 a 2012 (Programme for International Student Assessment), PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), Správa OECD Education at a Glance, Zisťovanie o ďalšej odbornej príprave v organizáciách (CVTS 4), Special Eurobarometer 369: Attitudes towards vocational education and training a Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2013 a 2014 (Education and Training Monitor 2013 a 2014).

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK	4
ZOZNAM SKRATIEK.....	5
ÚVOD.....	6
1. PISA - MEDZINÁRODNÉ HODNOTENIE 15-ROČNÝCH ŽIAKOV (OECD)	8
2. PIAAC - MEDZINÁRODNÉ HODNOTENIE KOMPETENCIÍ DOSPELÝCH (OECD)....	12
3. EDUCATION AT A GLANCE 2014 (OECD).....	16
4. CVTS 4 ZISŤOVANIE O ĎALŠEJ ODBORNEJ PRÍPRAVE V ORGANIZÁCIÁCH.....	18
5. ŠPECIÁLNY EUROBAROMETER 369: POSTOJE K ODBORNÉMU VZDELÁVANIU A PRÍPRAVE	21
6. MONITOR VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY	27
ZHRNUTIE ZISTENÍ.....	28
ZÁVER.....	30
POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE DÁT	31

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka č.1: OECD PISA - výsledky r. 2012	10
Tabuľka č.2: Poskytovanie ďalšej odbornej prípravy organizáciami	19
Tabuľka č.3: Organizácie a predpokladané riešenie požiadaviek na zručnosti a schopnosti zamestnancov v budúcnosti	19
Tabuľka č.4: Zameranie kurzov DOV	20
Tabuľka č.5: Ako vnímate imidž OVP vo Vašej krajine?	21
Tabuľka č.6: Súhlasíte s výrokom: OVP učia zručnosti, ktoré potrebujú zamestnávateľia?	21
Tabuľka č.7: Súhlasíte s výrokom: OVP pripravujú ľudí na otvorenie živnosti?	21
Tabuľka č.8: Súhlasíte s výrokom: OVP ľudí neučí takým zručnostiam ako je komunikácia a tímová práca?	22
Tabuľka č.9: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka vzdelanie vysokej kvality?	22
Tabuľka č.10: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka prístup k modernému vybaveniu (počítače, stroje..)?	22
Tabuľka č.11: Súhlasíte s výrokom: Pedagogovia OVP sú kompetentní?	22
Tabuľka č.12: Súhlasíte s výrokom: OVP umožňuje ľuďom pokračovať aj vo vysokoškolskom štúdiu?	22
Tabuľka č.13: Súhlasíte s výrokom: OVP neumožňuje štúdium v zahraničí?	23
Tabuľka č.14: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá je dobre platená?	23
Tabuľka č.15: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá nie je spoločnosťou dobre hodnotená?	23
Tabuľka č.16: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá je na pracovnom trhu vysoko žiadaná?	23
Tabuľka č.17: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka dobrú kariérnu príležitosť?	23
Tabuľka č.18: Súhlasíte s výrokom: OVP pozitívne ovplyvňuje ekonomiku krajiny?	24
Tabuľka č.19: Súhlasíte s výrokom: V našej krajine dostávajú mladí ľudia dostatok rád a informácií týkajúcich sa vzdelávania a pracovných príležitostí zo škôl a z pracovných úradov?	24
Tabuľka č.20: Pri výbere vzdelania, radili vám nasledujúce osoby?	24
Tabuľka č.21: Ktoré z nasledujúcich zdrojov informácií ste použili, keď ste zvažovali výber školy?	25
Tabuľka č.22: Aké vzdelanie by ste odporučili mladému človeku?	25
Tabuľka č.23: V porovnaní s gymnáziami alebo vyšším vzdelaním, je ľahšie alebo ťažšie byť prijatý na OVP?	26
Tabuľka č.24: V porovnaní s absolvovaním gymnázia alebo vyšším vzdelaním, je pravdepodobnejšie alebo menej pravdepodobné nájsť si prácu po absolvovaní OVP?	26

ZOZNAM SKRATIEK

CTVS (Continuing Vocational Training Survey) – Zisťovanie o ďalšej odbornej príprave v organizáciách

CVTI SR – Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky

DOP – ďalšia odborná príprava

DOV – ďalšie odborné vzdelanie

EÚ – Európska únia

IKT – informačné a komunikačné technológie

NEET (neither in employment nor in education or training) – podiel populácie, ktorá nepracuje, neštuduje ani sa inak neškolí

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

OVP – odborné vzdelávanie a príprava

PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) – Program pre medzinárodné hodnotenie kompetencií dospelých

PISA (Programme for International Student Assessment) – Program pre medzinárodné hodnotenie žiakov

SR – Slovenská republika

ŠÚ SR - Štatistický úrad Slovenskej republiky

ÚVOD

Pri snahe o skvalitnenie a modernizáciu stredného odborného školstva na Slovensku je veľmi dôležité zmapovať jeho pozíciu v kontexte iných európskych i mimoeurópskych krajín a porovnať ho z rôznych perspektív najmä s krajinami, ktoré podľa viacerých ukazovateľov majú efektívny a dobre fungujúci systém vzdelávania.

Ako neoceniteľný nástroj tohto mapovania je možné vnímať medzinárodné merania realizované najmä Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a európskymi inštitúciami. Stredným odborným školstvom sa jednotlivé merania zaoberajú buď priamo ako napríklad Eurobarometer o postojoch k odbornému vzdelávaniu a príprave, alebo sa zaoberajú inými oblasťami školského systému, ktoré odborné školstvo významne ovplyvňujú (napríklad úroveň schopností populácie meraná v PIAAC).

Zhodnotenie a porovnanie výsledkov jednotlivých meraní pomáha identifikovať bariéry rozvoja stredného odborného školstva a naopak, určiť tie stránky, ktoré fungujú efektívne, a na ktorých je možné v budúcnosti ďalej stavať. Cieľom je sledovanie a porovnanie domácej a zahraničnej situácie v oblasti odborného vzdelávania so zreteľom na možnú výmenu poznatkov a identifikovanie možností k inšpirovaniu sa od krajín s úspešnejšími výsledkami v niektorých z meraní.

Prvým zisťovaním, ktorému sa venujeme, je medzinárodné meranie PISA. PISA je výnimočná v tom, že jej cieľom je meranie schopnosti praktického využívania nadobudnutých vedomostí a zručností. Keďže PISA je zameraná na 15-ročných žiakov, umožňuje porovnať aj úroveň schopností žiakov stredných odborných škôl so žiakmi gymnázií.

Ďalšie zisťovanie, výsledky ktorého analyzujeme v tomto dokumente, je PIAAC. PIAAC sleduje jednotlivé zložky funkčnej gramotnosti dospeléj populácie vo veku 16-65 rokov. Najväčší dôraz sa kladie na meranie úrovne schopností v nasledujúcich oblastiach: čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť a riešenie problémov v technicky vyspelom prostredí. V rámci tohto prieskumu je možné analyzovať medzigeneračné rozdiely aj rozdiely na základe druhu a úrovne dosiahnutého vzdelania a podľa toho interpretovať efektivitu a smerovanie školského systému aj s ohľadom na stredné odborné vzdelávanie.

Priestor je venovaný aj dátam uverejneným v ostatnej publikácii „Education at a Glance“, ktorá sleduje množstvo rôznych charakteristík školských systémov členských krajín OECD a vzájomne ich porovnáva. Niektoré z ukazovateľov sa priamo dotýkajú stredných odborných škôl a niektoré ich ovplyvňujú nepriamo. Analyzované sú faktory ako nezamestnanosť a výška príjmu v závislosti od dosiahnutého stupňa vzdelania, zastúpenie jednotlivých úrovní vzdelania v populácii a výdavky na jednotlivé druhy štúdií.

Zisťovanie o ďalšej odbornej príprave v organizáciách - CVTS 4 - je venované najmä potrebám zamestnávateľov, ktoré sa týkajú ďalšej odbornej prípravy. Odpovedá na otázky, či a do akej miery zamestnávateľia poskytujú ďalšie odborné vzdelávanie, akých kompetencií sa najmä ďalšie odborné vzdelávanie týka, vrátane kompetencií, ktoré chýbajú uchádzačom o zamestnanie (a teda aj absolventom stredných odborných škôl). Tiež sa zaoberá otázkou budúcich potrieb zamestnávateľov.

Ďalším meraním, ktorému venujeme pozornosť, je Eurobarometer na tému „Postoje k odbornému vzdelávaniu a príprave“. Toto zisťovanie skúma, aké názory o odbornom

vzdelávaní prevládajú v očiach neodbornej verejnosti. Odpovedá na otázku, do akej miery je nutné zlepšovať vnímanie stredných odborných škôl ako takých, alebo len niektorých ich charakteristík.

Posledné zisťovanie, ktorému je venovaný priestor, je Monitor vzdelávania a odbornej prípravy. Monitor sumarizuje informácie o aktuálnom stave vzdelávacích systémov krajín Európskej únie a monitoruje ich pokrok pri dosahovaní cieľov, ktoré boli pre oblasť vzdelávania a odbornej prípravy odsúhlasené členskými krajinami v rámci významných strategických dokumentov (Lisabonská stratégia, Európa 2020, Vzdelávanie a odborná príprava 2020).

Predkladaná správa sa pokúša jednotlivé zistenia súvisiace s odborným vzdelávaním a prípravou nielen zhrnúť, ale taktiež zasadiť do celkového kontextu. Stredné odborné školstvo neexistuje samo o sebe, je neoddeliteľnou súčasťou školského systému ako takého a snahy o jeho zefektívnenie musia toto prepojenie reflektovať. Osobitná pozornosť sa venuje problematike prepojenia stredného odborného vzdelávania s potrebami trhu práce.

1. PISA - MEDZINÁRODNÉ HODNOTENIE 15-ROČNÝCH ŽIAKOV (OECD)

PISA (**Programme for International Student Assessment**) je program OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj) zameraný na medzinárodné meranie a hodnotenie úrovne čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti 15-ročných žiakov. Ostatné testovanie sa uskutočnilo v roku 2012. V tomto roku sa okrem tradičných troch gramotností (čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť a prírodovedná gramotnosť) testovanie uskutočnilo aj v dvoch nových oblastiach, a to v oblasti finančnej gramotnosti a v oblasti riešenia problémov.

PISA sa uskutočňuje každé 3 roky. V roku 2012 sa tohto merania zúčastnilo 65 krajín. Každý rok je venovaný väčší priestor jednej z oblastí. V roku 2009 to bola čitateľská gramotnosť, v roku 2012 matematická gramotnosť.

Slovenská republika sa zúčastňuje PISA meraní od roku 2003.

Merané základné gramotnosti sú definované takto:

Čitateľská gramotnosť je definovaná ako porozumenie a používanie písaných textov, uvažovanie o nich a zaangažovanosť čitateľa do čítania za účelom dosahovania osobných cieľov, rozvíjania vlastných vedomostí a schopností a podieľania sa na živote spoločnosti.

Matematická gramotnosť je schopnosť jedinca sformulovať, využiť a interpretovať matematiku a jej nástroje v rôznych súvislostiach. Zahŕňa matematické zdôvodnenie, používanie matematických pojmov, postupov, faktov a nástrojov na opis, vysvetlenie alebo predpovedanie istého javu. Pomáha jednotlivcovi rozoznať úlohu matematiky v reálnom svete a vytvoriť si tak zdôvodnené úsudky a rozhodnutia ako konštruktívny, zaangažovaný a rozmyšľajúci občan.

Prírodovedná gramotnosť je schopnosť používať vedecké poznatky, identifikovať otázky a vyvodzovať dôkazmi podložené závery pre pochopenie a tvorbu rozhodnutí o svete prírody a zmenách, ktoré v ňom nastali v dôsledku ľudskej aktivity.

PISA sa snaží merať schopnosti praktického využívania naučených vedomostí a zručností.

Na Slovensku koordinovalo výskum Oddelenie medzinárodných meraní v Národnom ústave certifikovaných meraní vzdelávania. Výskum sa v roku 2009 uskutočnil na vzorke 4 555 žiakov zo 189 škôl, a v roku 2012 na vzorke 5737 žiakov z 231 škôl. V tomto dokumente analyzujeme výsledky z apríla 2012 v porovnaní s výsledkami z marca 2009.

Výsledky SR z roku 2012 v porovnaní s rokom 2009

Opakovane sme v porovnaní s priemerom krajín OECD dosiahli priemerné výsledky v matematickej gramotnosti a podpriemerné v čitateľskej a prírodovednej gramotnosti. V roku 2012 bol výkon slovenských žiakov aj v matematickej gramotnosti iba podpriemerný.

Výkony slovenských žiakov v roku 2012 zaznamenali vo všetkých troch hlavných oblastiach výrazný prepád.

Čitateľská gramotnosť 2012

Priemer SR 463 bodov (r. 2009 bol priemer SR 477 bodov) – štatisticky významne nižší výkon ako priemer OECD. Výkon v roku 2012 je signifikantne nižší ako v roku 2009. Priemer OECD 496 bodov (r. 2009 bol priemer SR 493 bodov).

V roku 2012 bolo Slovensko na 32. mieste medzi krajinami OECD z 34 zúčastnených členských krajín, horšie výkony mali už len Čile a Mexiko. Nadpriemerné skóre dosiahli napríklad krajiny ako Poľsko a Nemecko, priemerné napr. Česko, podpriemerne zas Maďarsko a Rakúsko (ich podpriemerný výkon bol však značne lepší ako výkon Slovenska) .

V roku 2009 sa SR umiestnila na 25. až 29. mieste z 34 zúčastnených členských krajín.

Až 28,2% 15-ročných žiakov patrí v SR do rizikovej skupiny, čiže nedosahuje úroveň čitateľskej gramotnosti, ktorá je nutná pre ďalšie vzdelávanie ako aj uplatnenie v práci (čitateľská gramotnosť aspoň na určitej úrovni je nutná na zvládnutie akéhokoľvek vyučovacieho predmetu alebo ďalšieho vzdelávania, problematické sú pre túto skupinu aj nároky bežného praktického života – vyplňanie tlačív, pochopenie písomných pokynov apod.).

Najhoršie na tom boli žiaci na stredných odborných učilištiach v štúdiu bez maturity, kde bolo v rizikovej skupine 71,0% žiakov.

Platí, že čím väčšie potešenie majú žiaci z čítania, tým je ich výkon vyšší, a že žiaci, ktorí čítajú rozmanité druhy textov, majú výrazne lepší výkon v čitateľskej gramotnosti než žiaci, ktorí nečítajú rozličné druhy textov.

Dievčatá sú v čitateľskej gramotnosti priemerne o 39 bodov úspešnejšie ako chlapci (v roku 2009 bol rozdiel až 51 bodov v prospech dievčat). Čo sa týka vplyvu socioekonomického pozadia žiaka na jeho výkon v čitateľskej gramotnosti, tak sa výsledky Slovenska pohybujú v rámci priemeru OECD. Znamená to, že horší socioekonomický status má síce vplyv na výkon žiaka v čitateľskej gramotnosti, ale tento vplyv nie je väčší, ako je priemerný vplyv v krajinách OECD.

Matematická gramotnosť 2012

Priemer SR 482 bodov (r. 2009 bol priemer SR 497 bodov - v pásme priemeru OECD). Priemer OECD 494 bodov (r. 2009 bol priemer SR 496 bodov). V roku 2012 23. - 29. miesto medzi krajinami OECD. Nadpriemerné výsledky dosiahli krajiny ako Poľsko, Nemecko, Rakúsko, priemerné napríklad Česká republika, mierne horšie výsledky ako Slovenská republika dosiahlo Maďarsko.

V roku 2009 13. až 22. miesto medzi krajinami OECD z 34 zúčastnených členských krajín.

Medzi výkonmi chlapcov a dievčat v matematickej gramotnosti neboli v roku 2009 na Slovensku významné rozdiely, naproti tomu v roku 2012 bol medzi dievčatami a chlapcami rozdiel 9 bodov v prospech chlapcov, v rámci celej OECD sú na tom chlapci priemerne o 11 až 12 bodov lepšie. Ekonomicko-sociálny status slovenského žiaka výrazne ovplyvňuje jeho výkon v matematickej gramotnosti.

27,5% 15-ročných žiakov patrí do rizikovej skupiny, čo znamená, že počas povinnej školskej dochádzky si neosvojili ani základy funkčnej matematickej gramotnosti.

U časti stredných odborných škôl (bývalých učilíšť) bol pomer rizikových žiakov v roku 2012 ešte vyšší a to 63,7%, pri ostatných stredných odborných školách bol tento podiel 20,1%. V porovnaní s rokom 2009 to znamená výrazné zhoršenie (pri bývalých stredných odborných učilištiach bol pomer rizikových žiakov 40%, pri SOŠ bol tento podiel iba 13%).

Prírodovedná gramotnosť 2012

Priemer SR 471 bodov (r. 2009 490 bodov) štatisticky významne nižší výkon ako priemer OECD. Priemer OECD 501 bodov (rovnako ako v roku 2009).

V roku 2012 SR obsadila 28. až 31. miesto medzi krajinami OECD. Nadpriemerné výkony dosiahli napríklad Nemecko a Česká republika, priemerný výkon napríklad Rakúsko, podpriemerný výkon, ale lepší ako Slovensko napr. Maďarsko.

V roku 2009 23. až 29. miesto medzi krajinami OECD z 34 zúčastnených členských krajín. Medzi výkonmi chlapcov a dievčat v prírodovednej gramotnosti neboli na Slovensku v roku 2009 ani v roku 2012 významné rozdiely.

26,8% 15-ročných žiakov patrí do rizikovej skupiny, čo znamená, že počas povinnej školskej dochádzky si neosvojili ani základy prírodovednej gramotnosti. Táto skupina žiakov v budúcnosti nebude pravdepodobne schopná samostatne využívať vedomosti a informácie z oblasti prírodných vied. V bežnom živote sa to môže prejavovať napríklad v prístupe k prevencii chorôb alebo zvýšeným výskytom rizikového správania. U nematuritných odborov stredných odborných škôl bol pomer rizikových žiakov veľmi vysoký a to 62,5%. U maturitných odborov stredných odborných škôl bol tento pomer oveľa nižší 17,8%.

Tabuľka č. 1: PISA 2012

Matematická gramotnosť		PISA 2012		Čitateľská gramotnosť		PISA 2012		Prírodovedná gramotnosť		PISA 2012	
		skóre	S.E.			skóre	S.E.			skóre	S.E.
Priemerný výkon krajiny je nad priemerom OECD	Kórea	554	(4,6)	Priemerný výkon krajiny je nad priemerom OECD	Japonsko	538	(3,7)	Priemerný výkon krajiny je nad priemerom OECD	Japonsko	547	(3,6)
	Japonsko	536	(3,6)		Kórea	536	(3,9)		Fínsko	545	(2,2)
	Švajčiarsko	531	(3,0)		Fínsko	524	(2,4)		Estónsko*	541	(1,9)
	Holandsko	523	(3,5)		Írsko	523	(2,6)		Kórea	538	(3,7)
	Estónsko	521	(2,0)		Kanada	523	(1,9)		Poľsko	526	(3,1)
	Fínsko	519	(1,9)		Poľsko	518	(3,1)		Kanada	525	(1,9)
	Kanada	518	(1,8)		Estónsko	516	(2,0)		Nemecko	524	(3,0)
	Poľsko	518	(3,6)		Nový Zéland	512	(2,4)		Holandsko	522	(3,5)
	Belgicko	515	(2,1)		Austrália	512	(1,6)		Írsko	522	(2,5)
	Nemecko	514	(2,9)		Holandsko	511	(3,5)		Austrália	521	(1,8)
	Rakúsko	506	(2,7)		Belgicko	509	(2,2)		Nový Zéland	516	(2,1)
	Austrália	504	(1,6)		Švajčiarsko	509	(2,6)		Švajčiarsko	515	(2,7)
	Írsko	501	(2,2)		Nemecko	508	(2,8)		Slovensko	514	(1,3)
	Slovensko	501	(1,2)		Francúzsko	505	(2,8)		Veľká Británia	514	(3,4)
Priemerný výkon krajiny nie je štatisticky významne odlišný od priemeru OECD	Dánsko	500	(2,3)	Priemerný výkon krajiny nie je štatisticky významne odlišný od priemeru OECD	Nórsko	504	(3,2)	Priemerný výkon krajiny nie je štatisticky významne odlišný od priemeru OECD	Česká republika	508	(3,0)
	Nový Zéland	500	(2,2)		Veľká Británia	499	(3,5)		Rakúsko	506	(2,7)
	Česká republika	499	(2,9)		Spojené štáty americké	498	(3,7)		Belgicko	505	(2,1)
	Francúzsko	495	(2,5)		Dánsko	496	(2,6)		Francúzsko	499	(2,6)
	Veľká Británia	494	(3,3)		Česká republika	493	(2,9)		Dánsko	498	(2,7)
	Island	493	(1,7)	Priemerný výkon krajiny je pod priemerom OECD	Taliansko	490	(2,0)		Spojené štáty americké	497	(3,8)
Priemerný výkon krajiny je pod priemerom OECD	Luxembursko	490	(1,1)		Rakúsko	490	(2,8)	Priemerný výkon krajiny je pod priemerom OECD	Španielsko	496	(1,8)
	Nórsko	489	(2,7)		Maďarsko	488	(3,2)		Nórsko	495	(3,1)
	Portugalsko	487	(3,8)		Španielsko	488	(1,9)		Maďarsko	494	(2,9)
	Taliansko	485	(2,0)		Luxembursko	488	(1,5)		Taliansko	494	(1,9)
	Španielsko	484	(1,9)		Portugalsko	488	(3,8)		Luxembursko	491	(1,3)
	Slovenská republika	482	(3,4)		Izrael	486	(5,0)		Portugalsko	489	(3,7)
	Spojené štáty americké	481	(3,6)		Švédsko	483	(3,0)		Švédsko	485	(3,0)
	Švédsko	478	(2,3)		Island	483	(1,8)		Island	478	(2,1)
	Maďarsko	477	(3,2)		Slovensko	481	(1,2)		Slovenská republika	471	(3,6)
	Izrael	466	(4,7)		Grécko	477	(3,3)		Izrael	470	(5,0)
Priemerný výkon krajiny je pod priemerom OECD	Grécko	453	(2,5)		Turecko	475	(4,2)		Grécko	467	(3,1)
	Turecko	448	(4,8)		Slovenská republika	463	(4,2)		Turecko	463	(3,9)
	Čile	423	(3,1)		Čile	441	(2,9)		Čile	445	(2,9)
	Mexiko	413	(1,4)		Mexiko	424	(1,5)		Mexiko	415	(1,3)

Zdroj: NÚCEM, výsledky PISA 2012

PISA z pohľadu odborného vzdelávania a prípravy

Pre odborné vzdelávanie a prípravu (OVP) je najdôležitejšie zistenie, že veľká časť žiakov stredných odborných škôl patrí do rizikovej skupiny obyvateľstva s nízkou gramotnosťou (týka sa to matematickej, čitateľskej aj prírodovednej gramotnosti). Táto skupina nedosahuje úroveň gramotnosti nutnú pre ďalšie štúdium, ale aj pre uplatnenie v pracovnom živote. Najvýraznejší je tento problém pri odboroch, v ktorých sa štúdium nekončí maturitou: V týchto odboroch patrí k rizikovej skupine vo všetkých troch oblastiach viac než 60% žiakov. Ich nízka úroveň základných schopností následne prispieva aj k ich vyššej nezamestnanosti po skončení štúdia. Môžu mať problémy pri komunikácii s úradmi, pri procese hľadania zamestnania a podobne.

Celkovo sme druhá krajina po Rakúsku v množstve žiakov (až 40%), ktorí očakávajú, že završia svoje vzdelávanie úplným stredným vzdelaním. Týmto absolventom by mal byť čo možno najviac uľahčený prechod na pracovný trh. Hlavne v obdobiach s vysokou nezamestnanosťou môže hroziť riziko, že zamestnávateľia budú dávať prednosť uchádzačom s vysokoškolským vzdelaním alebo s praxou, a to aj pri pozíciách pre ktoré ani vysoká škola ani prax nie sú nutné.

Spomedzi všetkých 15-ročných žiakov očakáva absolvovanie vysokoškolského štúdia viac než 40% z nich. Patríme však medzi krajiny s najväčším rozdielom v očakávaní absolvovania vysokoškolského štúdia medzi žiakmi gymnázií a žiakmi stredných odborných škôl (gymnazisti očakávajú absolvovanie vysokej školy výrazne častejšie ako absolventi stredných odborných škôl).

2. PIAAC - MEDZINÁRODNÉ HODNOTENIE KOMPETENCIÍ DOSPELÝCH (OECD)

PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) je medzinárodný výskum OECD zameraný na hodnotenie kompetencií dospelých na základe ich využívania v práci a bežnom živote. Slúži aj ako nástroj na identifikovanie príčin a dôsledkov nadobúdania a straty kompetencií.

Jeden z cieľov PIAAC je lepšie pochopiť efektivitu vzdelávacích systémov pri rozvoji základných kognitívnych a pracovných zručností.

PIAAC umožňuje mapovanie jednotlivých zložiek funkčnej gramotnosti dospeléj populácie vo veku 16-65 rokov.

Výskum sa zameriava na tri zručnosti - čitateľskú a matematickú gramotnosť a riešenie problémov v technicky vyspelom prostredí. Tieto oblasti sú podobné tým, ktoré sa merajú vo výskume PISA. Okrem toho sa v rámci tohto výskumu zbiera množstvo informácií o čítaní a počítaní, súvisiacich činnostiach, využívaní informačných a komunikačných technológií v práci a v každodennom živote. Skúma sa aj celý rad všeobecných kompetencií, ako je napríklad schopnosť spolupracovať s ostatnými. Respondenti odpovedali aj na otázku, či ich zručnosti a kvalifikácia zodpovedajú pracovným požiadavkám, ktoré sú na nich kladené.

Do výskumu bolo zapojených 24 krajín sveta a národných regiónov: 22 členských krajín OECD - Austrália, Rakúsko, Belgicko (Flámsko), Kanada, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Írsko, Taliansko, Japonsko, Južná Kórea, Holandsko, Nórsko, Poľsko, Slovenská republika, Španielsko, Švédsko, Spojené kráľovstvo (Anglicko a Severné Írsko), a Spojené štáty (USA) a dve partnerské krajiny – Cyprus a Ruská federácia.

Veľkosť vzorky na Slovensku bola 5 680 osôb. Zber dát bol realizovaný spoločnosťou TNS Slovakia.

Jednotlivé gramotnosti sú definované takto:

Čitateľská gramotnosť je definovaná ako schopnosť pochopiť, posúdiť a používať písaný text a používať ho v spoločnosti, dosahovať jeho prostredníctvom ciele a využívať ho na osobný rozvoj. Čitateľská gramotnosť zahŕňa rad zručností počínajúc dekodovaním písaných slov a viet až po pochopenie, interpretáciu a posúdenie celého textu. Nezahŕňa tvorbu textu (písanie). Za najnižšiu úroveň čitateľskej gramotnosti sa považuje iba samotné porozumenie slov, plynulé prečítanie a pochopenie zmyslu vety.

Matematická gramotnosť je definovaná ako schopnosť získavať, používať, interpretovať a komunikovať matematické informácie a pojmy, riešiť matematické otázky v rôznych situáciách každodenného života. Na tento účel matematická gramotnosť zahŕňa riešenie problémov v reálnych súvislostiach formou správnej reakcie na matematické otázky/informácie/pojmy predkladané rôznymi spôsobmi.

Riešenie problémov v technologicky vyspelom prostredí je definované ako schopnosť používať digitálne zariadenia, komunikačné prostriedky a siete na získanie a posúdenie informácií, komunikovanie s inými a vykonávanie praktických úloh. Hodnotenie gramotnosti sa sústreďuje na riešenie problémov pre osobné, pracovné a občianske účely voľbou primeraných

cieľov a postupov na získanie a použitie informácií prostredníctvom počítačov a počítačových sietí.

V rámci každej testovanej oblasti je gramotnosť vnímaná ako kontinuum schopnosti a podľa počtu bodov sú jednotliví respondenti zaradení do jednej zo 6 úrovní (úrovne 1 až 5 a nižšia ako 1. úroveň; v prípade schopnosti riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí sú definované 4 úrovne).

Slovensko sa zaviazalo zapojiť do merania PIAAC v roku 2008, prvé výsledky boli uverejnené v roku 2013.

Čitateľská gramotnosť

Ak je porovnávacím kritériom podiel obyvateľov na 3., 4. a 5. stupni spolu, je Slovensko 8. z 23 porovnávaných krajín.

Sme pomerne špecifickí v tom, že máme silné zastúpenie obyvateľov na treťom stupni a slabé zastúpenie na 4. a 5. stupni (až 20 krajina v poradí z 23 krajín), čo znamená silnú orientáciu na priemer a malú pozornosť venovanú excelentnosti.

Čitateľská gramotnosť úzko súvisí s úrovňou vzdelania.

Rozdiel medzi priemernou úrovňou čitateľskej gramotnosti absolventov základných škôl a stredných škôl s maturitou predstavuje 34 bodov, kým rozdiel medzi absolventmi stredných škôl s maturitou a absolventmi bakalárskeho stupňa vysokoškolského štúdia len 9 bodov. Z toho môžeme usúdiť, že stredné školy majú pre formovanie čitateľskej gramotnosti zásadný význam, a že po dosiahnutí úplného stredného vzdelania sa už úroveň čitateľskej gramotnosti zvyšuje oveľa pomalšie.

Na stagnáciu slovenského vzdelávacieho systému upozorňuje aj veľmi nízka miera medzigeneračnej akcelerácie čitateľskej gramotnosti (rozdiel medzi priemerným stupňom čitateľskej gramotnosti, ktorý dosiahli ľudia vo veku 16-24 rokov, oproti výsledkom 55-65 ročných predstavuje len 10 bodov).

Matematická gramotnosť

Ak je porovnávacím kritériom podiel obyvateľov na 3., 4. a 5. stupni spolu, je Slovensko 7. z 21 porovnávaných krajín.

Sme pomerne špecifickí v tom, že máme silné zastúpenie obyvateľov na treťom stupni a slabé na 4. a 5. stupni (11 krajina v poradí z 21), tento jav je však menej výrazný ako pri čitateľskej gramotnosti

Matematická gramotnosť podobne ako čitateľská sa v rozhodujúcej miere získava na stredných školách, a aj pri nej vidíme orientáciu vzdelávacieho systému najmä na priemer.

Vysoko rizikovým faktorom je zistenie, že matematická gramotnosť 35-44 ročných je vyššia ako matematická gramotnosť 25-34 ročných, a tá je opäť vyššia ako matematická gramotnosť 16-24 ročných. Tento pokles zrejme vyplýva zo straty postavenia matematiky ako jedného zo základných všeobecnovzdelávacích predmetov. Zásahy do systému vzdelávania v priebehu

uplynulých rokov teda viedli k poklesu matematickej gramotnosti. Predpokladalo sa, že menší dôraz na matematiku (menej vyučovacích hodín matematiky) umožní dosiahnutie lepších výsledkov v čitateľskej gramotnosti, tento predpoklad sa však nepotvrdil.

Schopnosť riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí

Slovensko je krajinou, kde je jedna štvrtina dospelých obyvateľov počítačovo úplne negramotných.

Cieľom merania nebolo testovať izolovanú gramotnosť v používaní zariadení informačných a komunikačných technológií a aplikácií, ale posúdiť skôr schopnosť dospelých využiť tieto prostriedky efektívnym a cieľavedomým spôsobom na získanie, spracovanie, posúdenie a analýzu informácií.

Ak je porovnávacím kritériom podiel obyvateľov na 2. a 3. stupni spolu, Slovensko je až 17. z 19 porovnávaných krajín, v tomto parametri výrazne zaostávame za priemerom OECD.

Schopnosť riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí závisí od stupňa dosiahnutého vzdelania v menšej miere ako čitateľská a matematická gramotnosť.

V skupine 16 až 24 ročných respondentov bolo len približne 7% počítačovo úplne negramotných, 2. a 3. stupeň schopnosti riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí dosiahlo dvojnásobne viac mladých do 24 rokov ako starších obyvateľov Slovenska.

Problémom však ostáva relatívne nízka úroveň týchto schopností.

Priemerná úroveň tejto schopnosti u najmladšej skupiny zaostáva za priemerom OECD až 9 percentuálnych bodov (u celej skúmanej populácie je to 7 percentuálnych bodov).

Zhrnutie výsledkov

Slovensko dosahuje v medzinárodnom porovnaní krajín OECD, ktoré sa zúčastnili na výskume, priemernú úroveň čitateľskej gramotnosti obyvateľstva, mierne nadpriemernú úroveň matematickej gramotnosti a podpriemernú úroveň schopností obyvateľstva riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí.

Prevláda orientácia na priemerné výsledky.

Silné stránky Slovenska:

- schopnosť dlhodobo zabezpečovať priemernú úroveň čitateľskej a matematickej gramotnosti obyvateľov

Slabé stránky Slovenska:

- dlhodobá stagnácia vzdelávania vedúceho k čitateľskej gramotnosti na úrovni priemeru OECD
- dlhodobý pokles schopnosti systému vzdelávania zabezpečiť zvyšovanie matematickej gramotnosti obyvateľstva, celková neschopnosť dosiahnuť aspoň priemernú úroveň schopností

obyvateľstva riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí (s použitím informačných a komunikačných technológií IKT).

- nízka schopnosť systému vzdelávania privádzať absolventov stredných a vysokých škôl na najvyššie úrovne čitateľskej a matematickej gramotnosti a schopnosti riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí.

Potvrdila sa silná korelácia medzi matematickou gramotnosťou a dosahovanou výškou príjmov, rovnako aj medzi úrovňou schopnosti používať prostriedky IKT a výškou príjmov. To znamená, že príprava mladých ľudí na ovládanie IKT a zvyšovanie ich matematickej gramotnosti patrí medzi podmienky budúceho dosahovania vyšších príjmov.

Ak sa pozrieme na vzťah medzi vzdelaním a statusom rodičov a výsledkom testu schopnosti riešiť problémy pomocou IKT, patrí Slovensko medzi krajiny s jednou z najnižších schopností kompenzovať (15. miesto z 19 testovaných krajín) vo vzdelávaní znevýhodnenie detí vyplývajúce z ich sociálneho pôvodu. Výkony žiakov v schopnosti riešiť problémy s pomocou IKT sú teda na Slovensku výrazne ovplyvnené socio-ekonomickým zázemím. Ak má žiak na Slovensku horšie socio-ekonomické podmienky, je vysoko pravdepodobné, že budú aj jeho výsledky v oblasti IKT slabšie.

Z pohľadu stredných odborných škôl je dôležité zistenie, že pre všetky oblasti gramotnosti je kľúčová práve kvalita vzdelávania na strednej škole. Vysokoškolské vzdelávanie prispieva k rozvoju týchto gramotností iba v obmedzenej miere.

Pre žiakov, ktorí si na strednej škole neosvojili dostatočne vysokú úroveň gramotnosti, môže byť neskôršie veľmi ťažké si tieto schopnosti udržať alebo zlepšiť. Dostávajú sa do začarovaného kruhu, kde práve z dôvodu nižšej úrovne schopností nie sú motivovaní tieto schopnosti precvičovať, zlepšovať ba ani udržiavať.

3. EDUCATION AT A GLANCE 2014 (OECD)

Od roku 1993 vydáva OECD každý rok publikáciu „Education at a Glance“, ktorá je zameraná na analýzu vzdelávacích systémov v členských a partnerských krajinách. Zisťovanie sa zaoberá témami ako: úloha vzdelávania pri zlepšovaní sociálneho pokroku, financovanie školstva, výška študijných poplatkov, veľkosť tried, platy učiteľov, počet vyučovacích hodín, zručnosti, ktoré sú potrebné pre život, ale tiež vzťah vzdelania a zamestnanosti. Ročenka čerpá dáta aj zo zisťovaní OECD ako sú PIAAC a PISA.

Vybrané výsledky za SR

Aspoň stredoškolské vzdelanie má na Slovensku dosiahnuté až 92% populácie vo veku 25 až 64 rokov (priemer OECD 76%, 3. miesto z 36 krajín, priemer Európskej únie je 77%).

Medzi 25 až 34 ročnými je to až 94,1%, s aspoň stredoškolským vzdelaním, nie je rozdiel medzi mužmi a ženami (priemer OECD 82,2%, 3. miesto z 35 krajín).

Na druhej strane je naša krajina tiež na druhom mieste v krajinách OECD s najvyšším podielom populácie s iba stredoškolským najvyšším dosiahnutím vzdelaním, čo súvisí s nízkym podielom vysokoškolsky vzdelanej populácie (SK populácia 25-64 rokov iba 19 %, 25-34 rokov iba 27%, priemer OECD 25-64 rokov 33%, 25-34 rokov 40%, priemer Európskej únie 25-64 rokov 29%, priemer Európskej únie 25-34 rokov 37%), pri najmladšej generácii sa pomer vysokoškolsky vzdelanej populácie bude pravdepodobne zvyšovať.

Iba 25,6% súčasných mladých očakáva, že absolvuje stredoškolské vzdelanie na gymnáziu (priemer OECD je 49,5 %, čo je 34. miesto z 36). Až 66,3% očakáva ukončenie strednej odbornej školy (priemer OECD 46,9%).

V rámci stredného školstva až 70% žiakov navštevuje stredné odborné školy (priemer Európskej únie je iba 47%).

V správach OECD používaná skratka NEET (neither in employment nor in education or training) označuje podiel populácie, ktorá nepracuje, neštuduje ani sa inak neškolí. Vo veku 15 až 29 rokov k tejto skupine patrí v krajinách OECD 15,5% populácie, kým na Slovensku je to 19,1% populácie. Pre vekovú kategóriu 25 až 29 rokov je tento rozdiel ešte výraznejší, v krajinách OECD je ich podiel 20,3%, kým na Slovensku až 27,5% populácie. K vysokému podielu populácie NEET na Slovensku, prispievajú z veľkej časti nezamestnaní absolventi stredných odborných škôl, najmä z niektorých pre pracovný trh málo zaujímavých odborov. Lepšie prepojenie stredných odborných škôl s požiadavkami trhu práce by mohlo v budúcnosti znížiť vysoký podiel populácie NEET medzi mladými dospelými.

Nezamestnanosť v závislosti od dosiahnutého stupňa vzdelania

V porovnaní s priemerom OECD je na Slovensku veľmi vysoká nezamestnanosť populácie vo veku 25 až 34 rokov, ktorá nedosiahla ani stredoškolské vzdelanie, a to až 54,0% (priemer OECD 20,6%). Táto skupina obyvateľstva je ale na Slovensku veľmi malá. Väčšina obyvateľstva má nadobudnuté minimálne stredné vzdelanie (ukončené štúdium na strednej odbornej škole alebo gymnáziu 94,1%). Správa OECD konštatuje, že v týchto podmienkach sú ľudia bez kvalifikácie vo veľkej nevýhode pri hľadaní pracovného miesta.

Ak to porovnáme s absolventmi stredných škôl v rovnakom veku, tak nezamestnanosť je vo výške 16,5% (priemer OECD 10,9%). Najbližšie k priemeru OECD je nezamestnanosť populácie vo veku 25 až 34 s vysokoškolským vzdelaním a to 9,4% (priemer OECD 7,7%), ale i tá je vyššia než je priemer OECD.

Zárobky v závislosti od dosiahnutého stupňa vzdelania

Ak vychádzame z priemerného platu stredoškolsky vzdelaného jednotlivca, tak priemerný plat človeka bez stredoškolského vzdelania na Slovensku je jeho 0,67násobok (priemer OECD je 0,78 násobok). To znamená, že na Slovensku dosahujú nekvalifikovaní pracovníci v porovnaní so stredoškolsky vzdelanými nižšie platy než je to celkovo v krajinách OECD. Naopak priemerný plat vysokoškolsky vzdelaného jednotlivca je 1,73 (priemer OECD je 1,59 násobok). To znamená, že v porovnaní s krajinami, ktoré vykazujú vysoké podiely obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním, má vysokoškolské vzdelania na Slovensku stále pomerne vysokú hodnotu, ktorá sa odráža aj na výške platu.

V porovnaní s ostatnými krajinami OECD máme nízky podiel dospelých 25 až 64 ročných vo formálnom alebo neformálnom vzdelávaní (Slovensko 33,1% ,priemer OECD 51,2%).

Výdavky na štúdium

Na Slovensku sa v porovnaní s priemerom krajín OECD vynakladajú podstatne nižšie finančné prostriedky na vzdelanie. Na jedného žiaka strednej školy alebo žiaka 2. stupňa základnej školy sú priemerné výdavky na jeden rok vo výške 4 938 USD (OECD priemer je 9 280 USD), čo je temer dvakrát menej než je priemer OECD. Na prvom stupni základných škôl je to 5 517 USD na žiaka na rok (OECD priemer je 8 296 USD) a na vysokej škole 8 177 USD (OECD priemer je 13 958 USD).

Slovensko patrí medzi krajiny, ktoré vydávajú na školstvo jednoznačne najmenej finančných zdrojov (vyjadrené podielom hrubého domáceho produktu ide iba o 4,1%). Nástupne platy učiteľov (10 000 USD) dosahujú iba tretinu priemerného nástupného platu v krajinách OECD (30 000 USD za rok), a ani na konci ich kariéry nezarábajú viac ako je polovica priemerného nástupného platu v krajinách OECD.

Vzdelanie detí a ich rodičov

Slovensko je krajina s takmer najvýraznejšou zhodou medzi rodičmi a ich deťmi v úrovni najvyššieho dosiahnutého vzdelania (67,2% obyvateľov medzi 25 až 34 rokov má také isté vzdelanie ako ich rodičia). Medzi krajinami OECD patríme ku krajinám s najnižším podielom obyvateľov, ktorí majú nižšie (9,8%) alebo vyššie vzdelanie (23%) ako ich rodičia. Vyššie vzdelanie ako rodičia dosahujú častejšie ženy ako muži, 35,8% žien vo veku 25 až 34 rokov má vyššie vzdelanie ako rodičia, kým u mužov je to len 28,2%.

4. CVTS 4 - ZISŤOVANIE O ĎALŠEJ ODBORNEJ PRÍPRAVE V ORGANIZÁCIÁCH (Eurostat)

Prvé zisťovanie **Continuing Vocational Training Survey (CVTS)** sa realizovalo v roku 1994, Slovensko sa do projektu zapojilo až pri treťom opakovaní v roku 2006. Posledné zisťovanie o ďalšej odbornej príprave v organizáciách sa bolo v roku 2011. Referenčným obdobím bol rok 2010. Najbližšie by sa prieskum mal uskutočniť v roku 2016. Cieľom zisťovania bolo získať informácie o stave, štruktúre a vývoji ďalšieho odborného vzdelávania v slovenských organizáciách. Na Slovensku bolo do zisťovania zaradených 2 826 náhodne vybraných organizácií. Organizácie priamo do príslušného dotazníka zapisovali požadované údaje.

Výber respondentov

Vzorku organizácií pre toto zisťovanie tvorili právnické osoby z podnikového registra. Dotazníky boli rozosielené poštou, zber údajov prebiehal od 1.6.2011 do 30.6.2011. Rozoslané dotazníky vrátilo 2 207 organizácií (celková miera návratnosti dotazníkov predstavuje 78,10 %).

Vysvetlenie používaných pojmov

Ďalšia odborná príprava (DOP) predstavuje opatrenia za účelom vzdelávania alebo aktivity, ktoré majú za svoj prvotný cieľ osvojovanie si nových schopností alebo vývoj, resp. zdokonaľovanie už existujúcich, a ktoré sú financované aspoň čiastočne podnikmi v prospech zamestnancov. Náhodné školenie a základná odborná príprava sem nepatria.

Kurzy ďalšej odbornej prípravy sú zreteľne oddelené od miesta pracoviska, vykazujú vysoký stupeň organizácie (čas, priestor, obsah), organizáciu zabezpečuje lektor odbornej výučby alebo vzdelávacia inštitúcia. Obsah je navrhovaný pre skupinu, ktorá má byť vyškolená (napr. existuje študijný plán). Rozlišujú sa dva typy kurzov ďalšej odbornej prípravy:

- interné kurzy sú principiálne navrhované a manažované samotnou organizáciou. Je dôležité, že zodpovednosť za obsah kurzu spočíva na organizácii. Kurzy sú napríklad navrhované a manažované vlastným oddelením vzdelávania v organizácii, hoci samotný kurz sa môže fyzicky uskutočniť buď v jeho priestoroch alebo v priestoroch mimo organizácie.

- externé kurzy sú principiálne navrhované a manažované organizáciami, ktoré nie sú súčasťou samotnej organizácie. Dôležité je, že zodpovednosť za obsah kurzu neprináleží organizácii; kurz je potom vybraný, organizovaný a zakúpený organizáciou. Samotný kurz sa môže uskutočniť fyzicky buď v priestoroch organizácie alebo mimo organizácie.

Iné formy ďalšej odbornej prípravy väčšinou súvisia s aktívnou prácou a aktívnym pracoviskom, ale taktiež sem patrí účasť na konferenciách, veľtrhoch atď. s cieľom nadobudnutia vedomostí. Obsah je často prispôsobený individuálnym potrebám školeného na pracovisku.

Základná odborná príprava je opatrenie súvisiace s pracovným zaškolením alebo aktivitou žiakov strednej odbornej školy alebo odborného učilišťa / praktikantov. Vede ku formálnej klasifikácii na úrovni ISCED 2 až 4. Trvá v rozmedzí od 6 mesiacov do 6 rokov. Toto opatrenie býva často financované (čiastočne alebo úplne) organizáciou, hoci to nie je záväznou podmienkou. U žiakov strednej odbornej školy alebo odborného učilišťa / praktikantov sa často jedná o špecifické zmluvy o zaškolení, pričom vždy dostávajú plat.

V texte sú použité tabuľky, ktoré zverejnil Štatistický úrad Slovenskej republiky v roku 2013 v dokumente „Vybrané ukazovatele o ďalšej odbornej príprave v organizáciách SR“.

Výsledky zisťovania

Až 69,3% organizácií v SR poskytuje ďalšiu odbornú prípravu (DOP), čím má organizácia viacej zamestnancov, tým je poskytovanie DOP pravdepodobnejšie. Organizácie s viac ako 250 zamestnancami ju poskytujú až v 91,1%.

Tabuľka č. 2: Poskytovanie ďalšej odbornej prípravy organizáciami

Štruktúra organizácií podľa veľkosti
Structure of organizations by size

Veľkosť organizácie (počet zamestnancov) / Size of organization (number of employees)	Počet organizácií / Number of organizations	Počet organizácií poskytujúcich DOP / Number of organizations providing CVT	% z celkového počtu organizácií / as % of all organizations			Počet organizácií neposkytujúcich DOP / Number of organizations not providing CVT
			Organizácie poskytujúce DOP / Organizations providing CVT	Organizácie poskytujúce kurzy DOP / Organizations providing CVT courses	Organizácie poskytujúce ostatné formy DOP / Organizations providing other forms of CVT	
Spolu za SR / Total SR	16 206	11 238	69,3	53,8	62,0	4 968
10 – 49	13 098	8 591	65,6	48,8	58,7	4 507
50 – 249	2 513	2 105	83,7	72,4	73,9	408
250 a viac / 250 and more	595	542	91,1	86,6	83,8	53

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2013

Až 42,7% zamestnancom všetkých sledovaných organizácií je poskytovaná ďalšia odborná príprava. Pri veľkosti organizácie 10 až 49 zamestnancov dostáva DOP 28,1% zamestnancov, pri veľkosti 50 až 249 zamestnancov 42,8% a pri veľkosti 250 a viac zamestnancov sa ďalšej odbornej prípravy zúčastňuje až 51,5% zamestnancov.

Reakcia organizácií na budúce požiadavky na zručnosti a schopnosti je najčastejšie poskytovaním DOP terajším zamestnancom (62% organizácií) a vnútorná reorganizácia (57%). Nábor nových zamestnancov s primeranou kvalifikáciou uvádza 53% organizácií a nábor kombinovaný s konkrétnou odbornou prípravou iba 32%. To znamená že firmy rátajú s tým, že buď prijímú nového zamestnanca s adekvátnymi kompetenciami alebo doškolia už osvedčeného, ale najmenej pravdepodobne budú doškoľovať nového zamestnanca.

Tabuľka č. 3: Organizácie a predpokladané riešenie požiadaviek na zručnosti a schopnosti zamestnancov v budúcnosti

Veľkosť organizácie (počet zamestnancov) / Size of organization (number of employees)	Celkový počet organizácií / Total number of organizations	Reakcia organizácie na budúce požiadavky na zručnosti / Reaction of organization to future needs of skills			
		Poskytovaním DOP terajším zamestnancom / Providing CVT to current staff	Náborom nových zamestnancov s primeranou kvalifikáciou, zručnosťami a schopnosťami / Recruiting of new staff with the suitable qualification, skills and competences	Náborom nových zamestnancov kombinovaným s konkrétnou odbornou prípravou / Recruiting of new staff combined with specific vocational training	Vnútornou reorganizáciou smerujúcou k lepšiemu využitíu existujúcich zručností a schopností / Internal reorganisation oriented to better utilization of existing skills and competences
Spolu za SR / Total SR	16 206	62,0	53,2	31,8	56,9
10 – 49	13 098	58,2	49,2	28,7	54,8
50 – 249	2 513	75,4	68,5	41,0	64,1
250 a viac / 250 and more	595	87,1	78,0	59,9	73,6

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2013

Z hľadiska budúceho rozvoja organizácie sú považované za najdôležitejšie nasledujúce zručnosti a schopnosti: technické, praktické alebo špecifické pracovné sú považované za dôležité podľa 75,2% organizácií. Zručnosti z oblasti jednaní so zákazníkmi sú dôležité pre 74,8% organizácií. Zručnosti z oblasti riešenia problémov boli považované za dôležité podľa 71,5% organizácií. U najväčších organizácií s 250 a viac zamestnancami sú pokladané za dôležité schopnosti a zručnosti manažérske a z oblasti tímovej práce (technické, praktické alebo špecifické pracovné zručnosti a schopnosti skončili u najväčších organizácií na druhom mieste).

Najčastejšie poskytovanou inou formou ďalšej odbornej prípravy je účasť na konferenciách, workshopoch, veľtrhoch a prednáškach. Poskytuje ju až 45,5% sledovaných organizácií.

Zameranie kurzov ďalšej odbornej prípravy korešponduje s najdôležitejšími zručnosťami a schopnosťami z hľadiska rozvoja organizácie, najviac organizácií realizuje teda kurzy zamerané na: technické, praktické alebo špecifické pracovné zručnosti a schopnosti 40% organizácií, manažérske zručnosti a schopnosti 22%, z oblasti jednaní so zákazníkmi 22%, z oblasti riešenia problémov 21% organizácií.

Tabuľka č. 4: Zameranie kurzov DOV

Organizácie podľa zamerania kurzov DOV podľa ich veľkosti
Organizations by specialization of CVT courses by their size

v % / per cent

Veľkosť organizácie (počet zamestnancov) / Size of organization (number of employees)	Celkový počet organizácií / Total number of organizations	Zručnosti a schopnosti / Skills and competences					
		základné - z oblasti IT / General IT skills	odborné - z oblasti IT / IT professional skills	manažérske / Management skills	z oblasti tímovej práce / Team working skills	z oblasti jednaní so zákazníkmi / Customer handling skills	z oblasti riešenia problémov / Problem solving skills
Spolu za SR / Total SR	16 206	13,0	15,0	21,9	15,6	21,8	20,9
10 – 49	13 098	10,2	12,0	17,1	11,5	18,5	17,6
50 – 249	2 513	20,5	23,4	36,8	28,3	32,5	30,1
250 a viac / 250 and more	595	42,7	43,3	63,6	51,0	49,7	53,4

Organizácie podľa zamerania kurzov DOV podľa ich veľkosti
Organizations by specialization of CVT courses by their size

1. pokračovanie / 1st continuation
v % / per cent

Veľkosť organizácie (počet zamestnancov) / Size of organization (number of employees)	Celkový počet organizácií / Total number of organizations	Zručnosti a schopnosti / Skills and competences					
		z oblasti kancelárskej administratívy / Office administration skills	z oblasti znalosti cudzích jazykov / Foreign language skills	technické, praktické alebo špecifické pracovné / Technical, practical or job-specific skills	z ústnej a písomnej komunikácie / Oral or written communication skills	z matematickej alebo písomnej gramotnosti / Numeracy or literacy skills	Iné / Other skills
Spolu za SR / Total SR	16 206	17,0	16,0	39,5	13,8	2,7	2,4
10 – 49	13 098	14,1	12,2	34,3	10,7	2,3	2,6
50 – 249	2 513	27,4	27,3	58,4	22,5	4,3	1,6
250 a viac / 250 and more	595	38,9	52,6	73,9	45,6	5,3	1,2

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2013

Ako najdôležitejšie dôvody obmedzeného poskytovania kurzov DOP uvádzajú organizácie, že existujúce zručnosti sú primerané potrebám organizácie (46,9%), kurzy DOP vyžadujú vysoké náklady (26,4%) a zaneprázdnenosť zamestnancov (19,6%).

Dôvody úplného neposkytovania DOP sú podobné a to, že existujúce zručnosti sú primerané potrebám organizácie (26%), prijímajú jednotlivcov s požadovanými zručnosťami a znalosťami (14,3%) a organizácia uprednostňuje základnú odbornú prípravu pred DOP, posledným častejšie uvádzaným dôvodom sú vysoké náklady na kurzy DOP (9,9%).

5. ŠPECIÁLNY EUROBAROMETER 369: POSTOJE K ODBORNÉMU VZDELÁVANIU A PRÍPRAVE (Európska komisia)

Eurobarometer sú prieskumy verejnej mienky, ktoré zadáva sekcia Analýz verejnej mienky Európskej komisie od roku 1973. V rámci prieskumov sú pravidelne vydávané správy o verejnej mienke v rôznych oblastiach. Realizujú sa vo všetkých členských krajinách EÚ (aj v kandidátskych krajinách).

Special Eurobarometer 369: Attitudes towards vocational education and training sa realizoval v roku 2011 a bol zameraný na vnímanie odborného vzdelávania a prípravy (OVP) bežnými obyvateľmi. Na Slovensku sa v prieskume zúčastnilo 1000 respondentov, v celej EÚ 26 840.

Napriek nie príliš pozitívnemu mediálnemu obrazu je vnímanie odborného vzdelávania stále pomerne pozitívne a porovnateľné s priemerom Európskej únie. Až 7 z desiatich dospelých obyvateľov Slovenska vníma imidž OVP pozitívne.

Tabuľka č. 5: Ako vnímate imidž OVP vo Vašej krajine? Je skôr pozitívny alebo negatívny?

	Pozitívne	Negatívne	Neviem
Priemer EÚ	71%	23%	6%
Slovensko	68%	28%	4%

Zdroj: European Commission, 2011

Až 80% Slovákov je presvedčených, že v rámci OVP sa získavajú zručnosti, ktoré potrebujú zamestnávateľia. Bežný občan si v roku 2011 neuvedomoval nutnosť realizácie určitých zmien vo výučbe OVP, tak aby lepšie reflektovala potreby zamestnávateľov a teda trhu práce.

Tabuľka č. 6: Súhlasíte s výrokom: V OVP sa získavajú zručnosti, ktoré potrebujú zamestnávateľia?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	82%	12%	6%
Slovensko	81%	17%	2%

Zdroj: European Commission, 2011

Výraznejší nesúhlas sa ukazuje pri téme podnikania a otvorenia si vlastnej živnosti. Až 50% občanov si myslí, že na túto možnosť uplatnenia sa na trhu práce OVP svojich absolventov nepripravuje.

Tabuľka č. 7: Súhlasíte s výrokom: OVP pripravujú ľudí na otvorenie živnosti?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	43%	44%	13%
Slovensko	44%	49%	7%

Zdroj: European Commission, 2011

Rovnako vyšší nesúhlas uviedli obyvatelia Slovenska aj pri otázke, či sa v rámci OVP podporuje rozvoj takých zručností ako je komunikácia a tímová práca. V tomto prípade boli však občania SR výrazne menej kritickejší ako priemer EÚ (rozdiel 13 percentuálnych bodov).

Tabuľka č. 8: Súhlasíte s výrokom: OVP ľudí neučí takým zručnostiam ako je komunikácia a tímová práca?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	34%	53%	13%
Slovensko	47%	48%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

To, či ponúka OVP vzdelanie vysokej kvality, je však hodnotené veľmi vysoko (takmer zhodne s priemerom EÚ). Až takmer tri štvrtiny opýtaných súhlasia s tým, že OVP poskytuje vysoko kvalitné vzdelanie.

Tabuľka č. 9: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka vzdelanie vysokej kvality?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	75%	17%	8%
Slovensko	74%	?	?

Zdroj: European Commission, 2011

Až 85% obyvateľov predpokladá, že OVP disponuje moderným vybavením, ktoré je žiakom k dispozícii, čo je porovnateľné s priemerom EÚ, ktorý je mierne nižší (82%).

Tabuľka č. 10: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka prístup k modernému vybaveniu (počítače, stroje..)?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	82%	10%	8%
Slovensko	85%	13%	2%

Zdroj: European Commission, 2011

Okrem predpokladu moderného vybavenia, až 86% Slovákov očakáva na OVP aj kompetentných pedagógov, priemerne v EÚ s týmto výrokom súhlasí iba 76% obyvateľov.

Tabuľka č. 11: Súhlasíte s výrokom: Pedagógovia OVP sú kompetentní?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	76%	13%	11%
Slovensko	86%	12%	2%

Zdroj: European Commission, 2011

79% Slovákov je presvedčených, že gymnázium nie je jediná cesta k vysokoškolskému vzdelaniu. Je to o 11 percentuálnych bodov viac Slovákov, než je priemer EÚ.

Tabuľka č. 12: Súhlasíte s výrokom: OVP umožňuje ľuďom pokračovať aj vo vysokoškolskom štúdiu?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	68%	21%	11%
Slovensko	79%	19%	2%

Zdroj: European Commission, 2011

Napriek tomu, že Slováci sa umiestňujú na najvyšších priečkach pokiaľ ide o mobilitu študentov vysokých škôl, až temer 4 z desiatich obyvateľov Slovenska sa domnievajú, že OVP neumožňuje štúdium v zahraničí (v EÚ s týmto výrokom súhlasí 35% obyvateľov).

Tabuľka č. 13: Súhlasíte s výrokom: OVP neumožňuje štúdium v zahraničí?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	35%	43%	22%
Slovensko	39%	52%	9%

Zdroj: European Commission, 2011

Iba niečo viac ako polovica opýtaných Slovákov (porovnateľné s priemerným výsledkom Európskej únie) sa domnieva, že práca získaná na základe absolvovania OVP je dobre platená.

Tabuľka č. 14: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá je dobre platená?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	55%	36%	9%
Slovensko	54%	41%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

A až približne polovica obyvateľov Slovenska súhlasí s výrokom, že OVP vedie k práci, ktorá nie je spoločnosťou dobre hodnotená (v EÚ s tým súhlasí iba 38% obyvateľov). Posledné dve zistenia môžu naznačovať, že pokiaľ ide o OVP, Slováci nevidia problém v samotnom vzdelávaní, jeho kvalite, ale skôr v ohodnotení kvalifikácie získanej v rámci OVP na trhu práce.

Tabuľka č. 15: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá nie je spoločnosťou dobre hodnotená?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	38%	53%	9%
Slovensko	49%	46%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

Napriek tomu, že potenciálna práca po absolvovaní OVP nie je všeobecne vnímaná ako dobre platená, je obyvateľmi hodnotená ako pomerne vysoko žiadaná. Vysoký dopyt po kvalifikáciách nadobudnutých v rámci OVP si uvedomuje temer 70% obyvateľov SR (priemer EÚ je 73%).

Tabuľka č. 16: Súhlasíte s výrokom: OVP vedie k práci, ktorá je na pracovnom trhu vysoko žiadaná?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	73%	19%	8%
Slovensko	68%	27%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

Nie príliš pozitívne vnímanie OVP naznačuje aj skutočnosť, že temer 40% obyvateľov nepovažuje absolvovanie OVP za dobrý základ úspešnej kariéry. V krajinách EÚ má takýto názor len 20% obyvateľov

Tabuľka č. 17: Súhlasíte s výrokom: OVP ponúka dobrú kariérnu príležitosť?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	72%	21%	7%
Slovensko	57%	38%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

V pozitívnom smere je však vnímaný vplyv OVP na ekonomiku krajiny, s týmto výrokom súhlasí o niečo viac obyvateľov SR (85%) než je priemer EÚ (83%).

Tabuľka č. 18: Súhlasíte s výrokom: OVP pozitívne ovplyvňuje ekonomiku krajiny?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	83%	10%	7%
Slovensko	85%	?	?

Zdroj: European Commission, 2011

Slovenskí obyvatelia súhlasia s tým, že mladí ľudia sú dobre informovaní o študijných možnostiach. V EÚ s týmto výrokom súhlasí len 52% obyvateľov, kým na Slovensku až 70%.

Tabuľka č. 19: Súhlasíte s výrokom: V našej krajine dostávajú mladí ľudia dostatok rád a informácií týkajúcich sa vzdelávania a pracovných príležitostí zo škôl a z pracovných úradov?

	Súhlasím	Nesúhlasím	Neviem
Priemer EÚ	52%	39%	9%
Slovensko	70%	26%	4%

Zdroj: European Commission, 2011

Na Slovensku najviac ovplyvňujú výber strednej školy rodičia a učitelia. V porovnaní s priemerom EÚ radia omnoho častejšie a častejšie aj odporúčajú strednú odbornú školu ako gymnázium. Až 46% obyvateľom SR radili rodičia alebo niekto z rodiny, aby si vybrali OVP (priemer EÚ je iba 22%). Učitelia odporúčali OVP 37% obyvateľom SR (priemer EÚ je 14%) a kamaráti radili OVP 25% Slovákov (priemer EÚ iba 8%).

Tabuľka č. 20: Pri výbere vzdelania vám radili nasledujúce osoby?

	Radili mi OVP Slovensko	Radili mi gymnázium alebo vyššie vzdelanie Slovensko	Radili mi OVP Priemer EÚ	Radili mi gymnázium alebo vyššie vzdelanie Priemer EÚ
Rodičia, niekto z rodiny	46%	21%	22%	19%
Niektor zo sveta práce	24%	5%	15%	5%
Učiteľ	37%	15%	14%	14%
Kamarát	25%	9%	11%	8%
Výchovný poradca	21%	10%	9%	5%
Riaditeľ školy	7%	4%	5%	5%

Zdroj: European Commission, 2011

Slováci podstatne častejšie uvádzajú pri výbere strednej školy ovplyvnenie vonkajšími faktormi, a to najmä rodinou, školou a kamarátmi, z médií je to najčastejšie ovplyvnenie internetom. Rodinu ako zdroj informácií považuje za relevantnú temer trojnásobok obyvateľov Slovenska v porovnaní s EÚ (56% v SR, priemer v EÚ 20%). Školu ako zdroj informácií uviedlo 47% obyvateľov SR (priemer EÚ len 14%). Ešte vyšší rozdiel pozorujeme v prípade kamarátov. Kamarátov ako zdroj informácií uviedlo 36% obyvateľov SR (priemer EÚ len 6%).

Tabuľka č. 21: Ktoré z nasledujúcich zdrojov informácií ste použili, keď ste zvažovali výber školy?

	Slovensko	Priemer EÚ
Rodina	56%	20%
Škola	47%	14%
Kamaráti	36%	6%
Internet	25%	10%
Eventy (napr. dni otvorených dverí)	15%	4%
Televízia	14%	2%
Pracovné skúsenosti	10%	4%
Noviny	8%	3%
Výstavy	6%	1%
Rádio	3%	0%
Iní	4%	4%
Nepokračujem vo vzdelávaní	6%	10%
Žiadne zdroje	13%	19%
Neviem	1%	3%

Zdroj: European Commission, 2011

Väčšiu prestíž gymnázií na Slovensku ilustrujú odpovede na otázku: Aké vzdelanie by ste odporučili mladému človeku? Až skoro 50% Slovákov by odporúčalo gymnázium, kým priemer EÚ je len 34%. OVP by odporúčalo iba 34% opýtaných. To je v značnom rozpore so skutočným stavom: stredné odborné školy navštevuje v SR až 70% žiakov z celkového počtu žiakov, ktorí študujú na stredných školách (databáza CVTI SR).

Tabuľka č. 22: Aké vzdelanie by ste odporučili mladému človeku?

	OVP	Gymnázium alebo vyššie vzdelanie	Záleží na človeku (spontánne odpoveď)	Iné
Priemer EÚ	32%	34%	30%	4%
Slovensko	34%	48%	16%	2%

Zdroj: European Commission, 2011

OVP je na Slovensku považované za ľahšiu cestu než gymnázium. Až 73% ľudí (priemer EÚ je 58%) odpovedalo, že je ľahšie byť prijatý na strednú odbornú školu ako na gymnázium. Len 13% Slovákov si myslí, že na OVP je ťažšie sa dostať než na gymnázium (priemer EÚ je 18%).

Tabuľka č. 23: V porovnaní s gymnáziami alebo vyšším vzdelaním, je ľahšie alebo ťažšie byť prijatý na OVP?

	Ľahšie	Ťažšie	Rovnaké (spontánne odpoveď)	Neviem
Priemer EÚ	58%	18%	14%	10%
Slovensko	73%	13%	11%	3%

Zdroj: European Commission, 2011

Absolventi OVP si podľa obyvateľov ľahšie nájdu prácu, ako absolventi gymnázia: s výrokom o tom, že v porovnaní s absolvovaním gymnázia alebo nadobudnutím vyššieho vzdelania je pravdepodobnejšie nájsť si prácu súhlasí až 57% Slovákov (priemer EÚ je 56%). Na trhu práce je teda podľa obyvateľov SR vyšší záujem o absolventov stredných odborných škôl než o absolventov gymnázií.

Tabuľka č. 24: V porovnaní s absolvovaním gymnázia alebo vyšším vzdelaním, je pravdepodobnejšie alebo menej pravdepodobné nájsť si prácu po absolvovaní OVP?

	Pravdepo- dobnejšie	Menej pravdepodobné	Rovnaké (spontánne odpoveď)	Neviem
Priemer EÚ	56%	18%	20%	6%
Slovensko	57%	21%	19%	3%

Zdroj: European Commission, 2011

6. MONITOR VZDELÁVANIA A ODBORNEJ PRÍPRAVY

Education and Training Monitor

Európska komisia uverejňuje každoročne Monitor vzdelávania a odbornej prípravy. Táto správa monitoruje pokrok vo vývoji systémov vzdelávania a odbornej prípravy v Európe vo vzťahu k hlavným cieľom, k dosiahnutiu ktorých sa členské štáty zaviazali na európskej úrovni v strategickom dokumente „Vzdelávanie a odborná príprava 2020“(Európska únia, 2009). Využíva aj iné indikátory a výsledky štúdií a správ, ktoré boli publikované v poslednom období. Monitor sa opiera o empirické dáta a každá jeho časť obsahuje aj jasné posolstvá smerom k členským štátom. Okrem európskej správy sa zverejňuje aj 28 samostatných národných správ pre každý členský štát.

Pozitíva SR

Slovensko patrí medzi krajiny s najnižším percentom ľudí, ktorí predčasne ukončili svoje vzdelávanie (6,4% v porovnaní s EÚ priemerom 12,0% v roku 2013). Celková gramotnosť dospelého obyvateľstva na Slovensku je v porovnaní s celou EÚ nadpriemerná. Podiel obyvateľstva so slabými výsledkami v gramotnosti je 11,6% (podľa PIAAC), priemer EÚ je 19,9%. Podiel obyvateľstva so slabými výsledkami v matematickej gramotnosti je 13,8% (podľa PIAAC), priemer EÚ je 23,6%.

Negatíva SR

Máme jedny z najnižších výdavkov na školstvo v celej EÚ, iba 3,8% HDP, priemer EÚ je 5,3%. Terciárne vzdelanie má u nás iba 26,9% obyvateľstva, kým priemer EÚ je 36,9%. Až tretina VŠ vzdelaných ľudí pracuje na pozíciách, na ktorých nie je vysoká škola potrebná, štvrtina z vysokoškolsky vzdelaných ľudí pracuje v inom odbore než v akom ukončila štúdium. Zamestnanosť absolventov vo veku 20-34 rokov (absolventi stredných aj vysokých škôl, ktorí ukončili štúdium pred menej ako 3 rokmi) je pomerne nízka (70,3% v porovnaní s priemerom EÚ 75,5%). Dospelých, ktorí pokračujú v celoživotnom vzdelávaní, je iba 2,9% (priemer EÚ je 10,5%).

Pred Slovenskom stoja najväčšie výzvy v nasledujúcich oblastiach (Európska komisia, 2014):

- zvýšenie kvality výučby s cieľom zlepšiť výsledky vzdelávania
- viac príležitostí na učenie sa prácou na pracoviskách v rámci odborného vzdelávania a prípravy
- podporu tvorby bakalárskych programov orientovaných na výkon povolania
- prijatie systematických opatrení na zlepšenie prístupu marginalizovaných komúní vrátane Rómov k vysoko kvalitnému a inkluzívnemu predškolskému a školskému vzdelávaniu
- prijatie opatrení na zvýšenie účasti Rómov na odbornej príprave a vysokoškolskom vzdelávaní.

Stále aktuálne výzvy z roku 2013 (Európska komisia, 2013):

- pritiahnuť mladých k učiteľskému povolaniu (aktuálne máme najnižšiu relatívnu mzdu učiteľov v EÚ)
- znížiť mieru nezamestnanosti mladých ľudí
- uľahčiť prístup k praxi najmä na SOŠ
- zvýšiť účasť na celoživotnom vzdelávaní.

ZHRNUTIE ZISTENÍ

1. Silnou stránkou Slovenska je vysoké zastúpenie stredoškolsky vzdelaných ľudí v populácii, z ktorých veľká väčšina nadobudla stredné odborné vzdelanie rôznych stupňov. Aspoň stredoškolské vzdelanie má na Slovensku dosiahnuté až 92% populácie vo veku 25 až 64 rokov (priemer Európskej únie je 77%).
2. Na druhej strane, zastúpenie obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním v populácii je stále pomerne nízke, vo veku 25-64 rokov je to iba 19 % populácie, priemer krajín Európskej únie v tejto vekovej kategórii je až 29%.
3. V rámci stredného školstva až 70% žiakov navštevuje stredné odborné školy, zatiaľ čo priemer Európskej únie je iba 47%.
4. Ak sa pozrieme na výsledky medzinárodných meraní PISA a PIAAC, tak spravidla dosahujeme lepšie výsledky v matematickej gramotnosti ako v čitateľskej.
5. Výsledky sú lepšie v rámci celej populácie (čiže v meraní PIAAC - nadpriemerná úroveň matematickej gramotnosti, priemerná úroveň čitateľskej gramotnosti, a podpriemerná úroveň schopností riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí) ako pri sledovaní 15-ročných žiakov (PISA - podpriemerné výsledky v matematickej, v čitateľskej a prírodovednej gramotnosti), čo je pomerne zlým signálom do budúcnosti.
6. V medzinárodnom meraní PISA sme v roku 2012 zaznamenali výrazný prepad vo všetkých troch hlavných oblastiach.
7. Viac ako štvrtina 15-ročných žiakov nedosahuje úroveň gramotnosti nutnú pre ďalšie vzdelávanie a aj uplatnenie v práci. Väčšinou sú to žiaci, ktorí pokračujú v štúdiu na stredných odborných školách, najmä v odboroch bez maturity.
8. Pri porovnaní matematickej gramotnosti medzi vekovými kategóriami (PIAAC) sa dosiahli mierne horšie výsledky pri najnižšej vekovej kategórii. Matematická gramotnosť 35-44 ročných je vyššia ako matematická gramotnosť 25-34 ročných a tá je opäť vyššia ako matematická gramotnosť 16-24 ročných. Tieto výsledky môžu súvisieť s menším dôrazom na matematiku a so znížením počtu jej hodín na základných školách v prospech ostatných predmetov, čo sa však u najmladšej vekovej kategórii neodrazilo na zlepšení výkonu v čitateľskej gramotnosti v porovnaní so staršími vekovými kategóriami.
9. Slovensko má pomerne silné zastúpenie obyvateľov na treťom stupni v čitateľskej aj matematickej gramotnosti (z piatich možných stupňov) a pomerne nízke zastúpenie najvyšších úrovní 4. a 5., čo svedčí o orientácii na priemer. Nedostatočne sa rozvíja excelentnosť.
10. V matematickej, čitateľskej aj prírodovednej gramotnosti sa významne zvýšil podiel žiakov v rizikovej skupine, čo znamená, že títo žiaci nemajú osvojené ani základy danej oblasti, potrebné pre bežný život. Týka sa to všeobecne stredných odborných škôl a obzvlášť odborov, v ktorých sa štúdium nekončí maturitou, v týchto odboroch patrí k rizikovej skupine vo všetkých troch oblastiach viac ako 60% žiakov.

11. Veľmi zlé výsledky sme dosiahli v schopnosti riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí, kde máme veľké rezervy. Až jedna štvrtina dospelých obyvateľov je počítačovo úplne negramotných a všeobecne je úroveň týchto schopností veľmi nízka.
12. Slovensko patrí medzi krajiny s jednou z najnižších schopností kompenzovať vo vzdelávaní znevýhodnenie detí vyplývajúce z ich sociálneho pôvodu. Vo veľkej miere sa to týka stredných odborných škôl, kde sa vo zvýšenej miere koncentrujú žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia.
13. Až 69% firiem a organizácií poskytuje ďalšie odborné vzdelávanie svojim zamestnancom. Ďalšie odborné vzdelávanie je poskytované 43% zamestnancom.
14. Reakcia organizácií na potrebu pracovníkov s určitými schopnosťami je taká, že buď prijímú nového zamestnanca s adekvátnymi kompetenciami alebo doškolia už osvedčeného, ale s najnižšou pravdepodobnosťou budú doškolovať nového zamestnanca.
15. Z hľadiska rozvoja organizácie sú považované za najdôležitejšie tieto zručnosti a schopnosti: technické, praktické alebo špecifické pracovné; jednanie so zákazníkom; schopnosť riešenia problémov.
16. Najdôležitejšie dôvody, prečo organizácia neposkytuje ďalšiu odbornú prípravu: existujúce zručnosti sú primerané potrebám organizácie, prijímajú sa jednotlivci s požadovanými zručnosťami a znalosťami, organizácia uprednostňuje poskytovanie počiatočného stredného odborného vzdelávania pred ďalšou odbornou prípravou, a vysoké náklady na kurzy.
17. Celkovo je imidž odborného vzdelania a prípravy na Slovensku mierne horší než je priemer v EÚ.
18. V porovnaní s inými krajinami by obyvatelia na Slovensku častejšie odporúčali žiakom základnej školy štúdium na gymnáziu (s predpokladom lepšej perspektívy v budúcnosti) než na strednej odbornej škole. Gymnázium by odporúčalo 48% Slovákov, kým priemer Európskej únie je len 34%. Strednú odbornú školu odporúča približne rovnaké percento obyvateľov na Slovensku ako je priemer Európskej únie. Menej občanov SR (16%) než je priemer Európskej únie (30%) je toho názoru, že záleží na konkrétnom človeku.
19. Pozitívne je vnímaná najmä kvalita odborného vzdelávania a prípravy. Až 74% občanov SR súhlasí s tým, že ponúka vzdelanie vysokej kvality, horšie je vnímaná možnosť dobrého zamestnania sa po absolvovaní štúdia.
20. Pri výbere strednej školy sa ako zdroje informácií využívajú najmä rodina, škola, kamaráti a internet.

ZÁVER

Z predložených zistení vyplýva niekoľko podnetov pre skvalitnenie a modernizáciu stredného odborného školstva na Slovensku.

Významným problémom slovenského školstva je kvalita vzdelávacieho procesu a poskytovaného vzdelania. Merania PISA a PIAAC jasne ukazujú, že slovenské školstvo je zamerané len na dosahovanie priemerných (podľa PISA 2012 až podpriemerných) znalostí, ktoré ľudia nevedia uplatniť v praxi. V roku 2012 dosiahli 15-roční žiaci podpriemerné výsledky aj v matematickej gramotnosti, ktorá bola v minulosti na Slovensku pomerne silnou stránkou.

Pre stredné odborné školstvo je dôležité znížiť podiel absolventov, ktorí dosahujú iba najnižšie úrovne schopností. Veľmi nízke schopnosti, či už matematické alebo čitateľské, sú prekážkou plnohodnotného zapojenia sa do bežného života. Je žiadúce sa zamerať aj na praktické využívanie získaných vedomostí a zručností, pri najslabších žiakoch najmä na využiteľnosť základných matematických a čitateľských zručností.

Ďalšou oblasťou, v ktorej slovenské školstvo zaostáva, je úroveň schopnosti používať informačné a komunikačné prostriedky, ktorá je na Slovensku v porovnaní s inými krajinami podstatne nižšia. Zaostávanie v tejto oblasti ilustruje nedostatočnú pripravenosť obyvateľstva na zvládnutie požiadaviek súčasného a budúceho trhu práce.

Stredného odborného školstva sa obzvlášť týka problematika znevýhodnených skupín obyvateľstva. Slovensku sa nie veľmi darí kompenzovať vzdelaním negatívny vplyv prostredia na výsledky vzdelávania. Deti, ktoré pochádzajú z horšieho sociálneho prostredia, majú častejšie horší prospech a aj kvôli nemu si častejšie vyberajú na štúdium strednú odbornú školu a menej často gymnázium. Kompenzovať negatívny vplyv prostredia je významná výzva tak pre počiatkové, ako aj ďalšie vzdelávanie. Na strednej odbornej škole sa školské výkony týchto detí väčšinou nezlepšujú, často nie sú dostatočne motivovaní a po absolvovaní nie sú pripravení na zaradenie sa do pracovného života. Nepripravení absolventi potom zhoršujú vnímanie konkrétnej strednej odbornej školy aj stredných odborných škôl ako takých.

Pre udržanie kvality výučby na stredných odborných školách je potrebné udržať odborne zdatných učiteľov na tomto druhu školy. Pri porovnaní s inými krajinami sú slovenskí učitelia značne finančne podhodnotení. Veľa z nich nie je finančne dostatočne motivovaných a odchádzajú vykonávať iné profesie. Otázna je aj kvalita absolventov pedagogických vysokých škôl. Pre nízky záujem o štúdium v týchto odboroch klesajú aj nároky na študentov týchto škôl.

Stredné odborné školstvo má v očiach obyvateľov pomerne dobrý obraz, napriek tomu je rozšírený stereotyp, že pre budúcnosť žiaka je výhodnejšie absolvovanie gymnázia. Ak by sa tento stereotyp podarilo oslabiť, prestalo by mnoho rodičov a žiakov vnímať štúdium na SOŠ ako horšiu variantu vhodnú hlavne pre tých, ktorí by na základe vedomostí a schopností, ktoré dosiahli na základnej škole, neboli schopní absolvovať gymnázium.

Horšie ako kvalita výučby je vnímaná uplatniteľnosť absolventov stredných odborných škôl na trhu práce. Zvýšeniu atraktivity stredných odborných škôl by mohlo pomôcť intenzívnejšie komunikovanie informácie o tých odboroch, ktorých absolventov je na pracovnom trhu nedostatok.

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE DÁT

BUNČÁK, J. a kol. 2013. Národná správa PIAAC Slovensko 2013. Výskum kompetencií dospelých. NÚCEM. 64 s.

EUROPEAN COMMISSION. 2013. Education and Training Monitor 2013. European Commission. 73 s.

EUROPEAN COMMISSION. 2014. Education and Training Monitor 2014. European Commission. 88 s.

EUROPEAN COMMISSION. 2011. Special Eurobarometer 369: Attitudes towards vocational education and training. European Commission. 219 s.

EURÓPSKA KOMISIA. 2014. Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2014 Slovensko. 9 s.

EUROPEAN UNION. 2009. Education and Training 2020. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training.

HELDOVOVÁ, D., KOVÁČOVÁ, J., GALÁDOVÁ, A. 2013. Výsledky štúdie OECD PISA 2009 zaošorené na čitateľskú gramotnosť. Bratislava: NÚCEM. 66s.

KORŠŇÁKOVÁ, P. 2010. PISA 2009, Slovensko - Národná správa. Bratislava: NÚCEM. 64 s.

NÚCEM. 2013. PISA 2012, Prvé výsledky výskumu 15-ročných žiakov z pohľadu Slovenska. NÚCEM. 14 s.

OECD. 2013. Education at a Glance 2013: Country notes: Slovak Republic. OECD. 4 s.

OECD. 2013. Education at a Glance 2013: OECD Indicators. OECD. 440 s.

OECD. 2014. Education at a Glance 2014: OECD Indicators. OECD. 570 s.

OECD. 2013. OECD Prieskum zručností 2013. Prvé výsledky prieskumu kompetencií dospelých. OECD. 594 s.

OECD. 2012. PISA IN FOCUS 23: What do students expect to do after finishing upper secondary school? OECD. 4 s.

ŠIŠKOVIČ, M., TOMAN, J. 2014. PISA 2012: výsledky Slovenska v kocke. Inštitút vzdelávacej politiky. 16 s.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2013. Vybrané ukazovatele o ďalšej odbornej príprave v organizáciách SR. 36 s.

Zdroje dát:

<http://gpseducation.oecd.org/>

<http://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=SVK&treshold=10&topic=EO>

www.nucem.sk

www.pisa.oecd.org

databáza CVTI SR